

KESKELLÄ ILMASTONMUUTOSTA – GRAALIN MALJAA ETSIMÄSSÄ

Ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen kohtuuttoman hyödyntämisen keskellä on tarkoituksenmukaisten valintojen tekeminen näyttänyt haastavalta niin yksilöille kuin yhteisöille ja poliittista valtaa käyttäville. Kirjoitan edelleen teemasta kiinnostukseni mukaisesti. **Osa I keskittyi teemaan LUONTO ja ihmisen luontosuhteeseen. Tässä osassa huomio on toivossa, että muutos on mahdollinen.**

OSA II:TOIVO

Myytti talouskasvusta

Kukin yhteiskunta pyrkii luonnollisesti ylläpitämään ja kehittämään elinvoimasta ja hyvinvoivia yhteisöjä. Nykyajan keino on materiaan ja kuluttamiseen perustuva jatkuva talouskasvu. Sitä voidaan pitää nykyajan länsimaisena myyttinä, joka ohjaa ihmisen ajattelua, asenteita ja toimintaa. Yhteiskunnan jäsenen tehtäväksi muodostuu toiminta kuluttajan roolissa sekä oman että yhteiskunnan hyvinvoinnin mahdollistamiseksi.

Koska Ihminen samaistuu myös toimintaansa, se muodostuu osaksi hänen identiteettiään. Kuluttajan roolissa toimiessaan ihminen vertaa juuri kuluttamiseen perustuvaa yhteiskunnallista arvoaan muihin. Sitä näytetään materiaalin, hyödykkeiden ja omistajuuden keinoin. Syntyy kilpailua ja yksilöllisyyden korostusta materiaalisin keinoin. Toisaalta yhteiset kriteerit voivat liittää myös samanmielisiä ihmisiä toisiinsa. Osa voi ainakin kokea olevansa osa tiettyä ryhmää tai yhteisöä ostamalla jonkin tietyn tuotteen. Ne, jotka epäonnistuvat kuluttajan roolissaan näiden kriteereiden mukaan, jäävät vähempiarvoisiksi, yhteiskunnan laidalle. Tämä näyttää sosiaalisena eriarvoisuutena ja jännitteinä eri ihmisryhmien ja yksilöiden välillä. Kumpikin kantaa toistensa varjoa.

Ihmisen elämä on riippuvainen luonnon antimista ja sen elämää ylläpitävästä tasapainosta, mitä luonnonvarojen häikäilemättömästä hyväksikäytöstä seuraava ilmastonmuutos uhkaa. Tilanne kehittyy myös uhkaksi kuluttamiseen ja talouskasvun varaan rakentuneelle elämänmuodolle ja identiteetille. Mistä löytää ratkaisu tai ainakin toivoa sen löytymisestä?

Tässä yhdenlaisia toivon herättäjiä: Tietoisuus kompleksista, psyyken dynaaminen voima itsessä, individuaation prosessi, spontaanius ja luovuus. Lopuksi avautuu, miksi kirjoitelmieni otsikossa on Graalin malja.

Toivon herättäjät

Tietoisuus kompleksista

Ilmastonmuutokseen kiihtymiseen vaikuttavat tekijät perustuvat paljolti ihmisen toiminnalle. Vain osa siitä, miten ihminen toimii, on kuitenkin tietoista eli ihmisen hallinnassa.

Morenon roolikäsitemalli kuvaa toiminnan kerroksisuutta. Rooli on toimintamuoto tietyn tilanteessa. Sillä on ulkoinen näkyväksi tuleva puolensa mutta myös sisäinen, kokemuksellinen puoli, joka ei aina ole yhteneväinen ulkoisen kanssa. Osa tästä sisäisestä puolesta on tiedostamatonta. Jung hahmottaa henkilökohtaisen tiedostamattoman rakenteen komplekseina, joiden osaksi roolin tiedostamaton, sisäinen puoli linkittyy.(Grandell 2014) Kompleksi on kiertymä erilaisia tilanteita ja niiden suhderakenteita, omaa ja muiden toimintaa (rooleja), tunteita, ominaisuuksia koko elämänhistorian ajalta. Nämä tilannerakenteet liittyvät jossain teemassa kompleksin tunneytimen ympärille. Näitä tilanteita voidaan hahmottaa Morenon kehittämän sosiaalisen atomien rakenteen avulla. (Grandell 2018)

Ihmisen voi esimerkiksi olla tiedostamaton, miksi ilmaston nopeutunut lämpeneminen on teema, joka herättää itsessä aina kiihtymystä, tekee toiminnan impulsiiviseksi, pahimmillaan loukkaavaksi tai väkivaltaiseksi toista mieltä olevia kohtaan. Oman mielipide ja reaktiot voivat olla myös jähmettyneet niin ettei keskustelukumppania kykene kuuntelemaan eikä dialogia synny. Näissä tilanteissa voidaan olettaa, että taustalla vaikuttaa aktivoitunut kompleksi.

Tiedostamaton kompleksi voisi Kiehlin (2012) mukaan olla ilmastonmuutoksen kysymyksessä joko valta- tai pelastajakompleksi. Valtakompleksissa keskeisenä on uskomus oikeudesta kontrolloida luonnonvaroja kulutustarpeiden ja talouskasvun ehdoilla. Vastaroolissa vallankäyttäjällä on tällöin luonnon lisäksi esimerkiksi kuluttaja, joka toteuttaa toiminnallaan valtaa pitävän uskomusta tai ei siihen kykene, millä on seuraksensa. Pelastajakompleksiin voi liittyä ylitsevuotava tarve ja missio maailman pelastamisesta ja joskus jopa omat tarpeet uhraten. Tällöin vastaroolipareina nähdään pelastaja ja uhri. Näiden kompleksien kehitystarina on yksilöllinen sisältäen monenlaisia suhteita ja tilanteita historiasta.

Kompleksien vaikutusvallasta ja sisällöstä voi tulla tietoisemmaksi. Tietoisuus kykenee vähentämään niiden vaikutusta ihmisen toimintaan, muttei täysin poistamaan niiden ajoittaista aktivoitumista. Ego kuitenkin vahvistuu. Ihminen kykenee paremmin valitsemaan, kuinka toimia. Hän kykenee arvioimaan tilannetta ja siihen liittyviä toisia sekä ennakoimaan oman toimintansa seurauksia. Hän kokee elävänsä enemmän ns. omilla raiteillaan.

Edellytyksenä on kuitenkin kiinnostus yrittää ymmärtää toimintaansa, kokemustaan ja tiedostamattomassa tapahtuvaa. Tällä asenteella ihminen osallistuu omaan kehitykseensä aktiivisesti. Hän liittyy kehityksen moottoriin, itsen työpariksi toteuttamaan sen osoittamaa kehityksen suuntaa individuaation prosessissa.

Itse (self)

Itse on näkymätön ihmisen psyyken kehitykseen vaikuttava dynaaminen ja spontaani voima, joka vaikuttaa ja saa aikaan muutosprosessin. Se edustaa psyyken kokonaisuutta, tietoista ja tiedostamatonta. Ego vastustaa usein itsen vaikutusta ja jättää käsittelemättä tiedostamattomasta tulevat viestit. Hetkellisestikin löytynyt yhteys itseen voi kuitenkin käynnistää pitkäaikaisen muutoksen ja tahdon ylläpitää ja kehittää yhteyttä itseen. Jeffrey T.Kiehl, joka toimi 2012 artikkelia kirjoittaessaan ilmastokysymysten tutkijana ja oli jungilaisen analytikkokandidaattipintojen loppuvaiheessa, kirjoittaa, että ilmastonmuutoksen aiheuttaman uhkan edessä itse herättää toivoa muutoksen mahdollisuudesta myös kollektiivisella tasolla.

Ihminen voi kokea jäävänsä jostain paitsi, ellei hanki yhä enemmän materiaa. Tämä ja kiihtyvä luonnon riistäminen kuluttamisen mahdollistamiseksi muistuttavat ahneutta, joka on Kiehlille kuitenkin vain oire sisäisestä tyhjiöstä. Se voisi kuitenkin täytyä egon ja itsen välisen vuoropuhelun seurauksena. Se mahdollistuu, jos ihminen suostuu siihen, että ego ei ole psyyken keskus vaan on myös tiedostamaton, jonka sisällöstä hän kiinnostuu. Hän voisi löytää syyt siihen, miksi jatkuva kuluttaminen on vain näennäinen ratkaisu sisäisen tyhjiöön. Tähän liittyvän kompleksin kohtaaminen vapauttaisi menneestä. Yhteydestä itseen, omaan kokonaisuuteen, löytyisi uutta merkitystä ja toiminnalle suuntaa tästä eteenpäin.

Itse sisältää myös kollektiivisen tiedostamattoman, jonka rakenteen Jung hahmottaa arkkityypeinä. Arkkityypit ovat kaikille ihmisille tyypillisiä valmiuksia reagoida tietyissä tilanteissa samalla pelkistetyllä tavalla. Henkilökohtaisuus jää kollektiivisessa tiedostamattomassa etäisemmäksi. Arkkityyppi on näkymätön abstraktio mutta sen pelkistetyt muodot ja piirteet löytyvät myyteistä, saduista ja taiteesta, niihin sisältyvästä symboliikasta. Nämä ovat ihmiskunnan yhteisiä kollektiivisiä symboleita, jotka ovat taustalla toimivan arkkityypin ilmenemismuotoja, siitä eristettyjä tiettyjä piirteitä. (Ehnberg, 2013) Arkkityyppien vaikutusvoima välittyy kollektiivisesta tiedostamattomasta

läpi henkilökohtaisen tiedostamattoman kompleksin kautta lopulta ihmisen toimintaan suhteessa ulkoiseen maailmaan.

Myytti talouskasvusta eli uskomus jatkuvaan, elinvoimaa tuottavaan kasvuun on yksi äitiyteen liittyvä piirre, joka muistuttaa jumalatar Demeteriä. Kun yhteiskunnassa toimintaa ohjaa yksipuolisesti käsitys, että jatkuva talouskasvu ja luonnon riistäminen sitä tarkoitusta varten tuottaa hyvää, aktivoituukin Demeterin varjo, tiedostamaton tuhoavan äidin arkkityyppi. Sen huomaa kuluttamisen kiivaudessa, joka riistää luontoa ja vähentää sen hedelmällisyyttä lopulta estäen elinvoimaisen kasvun ja tasapainon luonnossa tuhoten vähitellen ihmiselle edulliset elinolosuhteet. Kokonaisuuden toisen puolen huomiotta jättäminen on tilanne, jossa kollektiivisella tasolla ei tiedosteta, mitä itse asiassa ollaan tekemässä. Tiedostamattomaan painunut puoli aiheuttaa kollektiiviselle tietoiselle häiriöitä kuten ilmastonmuutoksen seuraukset. Nämä kaksi vastakkaista piirrettä muodostavat vasta yhdessä kokonaisuuden Suuren Äidin tai Suuren Luonnon arkkityypin. Yhteys arkkityyppiseen symboliin avaa kuitenkin mahdollisuuden ainakin aavistaa sen takana oleva arkkityyppi. Siitä voi löytyä laajempi käsitys tilanteesta vaikuttavasta voimasta ja merkityksestä niin ihmiselle yksilönä kuin kollektiiville.

Individuaatio

Individuaatio on ensisijaisesti psyyken sisäinen tapahtuma mutta se tarvitsee aineksia ulkoisesta maailmasta, sen tapahtumista ja suhteista muihin ihmisiin ja näissä koetuista haasteista. Tietoinen osallistuminen individuaatioon merkitsee yhteydessä olemista sekä sisäiseen kokemusmaailmaan että ulkoiseen todellisuuteen ja ympäristöön Tämä merkitsee usein jännitteitä, ristiriitoja, kitkaa keskenään vastakkain olevien joko itsen puolien välillä tai ihmissuhteissa. Kehitysmatkaa kohti itseä tehdään vastakohtien välisessä jännitteessä, paineessa, joka houkuttaa äkkipikaiseen reaktioon tai ratkaisuun. Jännitteen kannattelussa tai sen sietämisessä samaistumatta kumpaankaan vastakohtista tuottaa prosessin, joka synnyttää lopulta jotain uutta. Se voi olla spontaanisti syntyvä symboli tai sen kautta syntyvä oivallus, joka herättää lopulta valmiustilan konkreettisiin valintoihin tai joidenkin tiedostamattomassa olleiden omien puolien hyväksymistä ja integroimista osaksi itseä. Jungille individuaatio on arkkityyppinen sankarin matka, jonka kuvauksia hän löytää eri kulttuurien myyteistä ja saduista. Jung piti individuaatiota jopa parhaana vastalääkkeenä kulutuksen kaiken kattavalle vallalle. Voidaankin olettaa, että vastakohtien jännitteitä itsessään kannattelemaan kykenevä henkilö kykenee myös kohtaamaan toisenlaisuutta ja kykenee toista näkökulmaa edustavan ihmisen kanssa kunnioittavaan dialogiin. Jännitteistä huolimatta ratkaisun syntymiselle syntyy näin tilaa.

Spontaanius ja luovuus

J.L. Moreno kuvaa teoriassaan spontaaniudesta ja luovuudesta sitä, milloin ihmisen toiminta on uutta luovaa sekä tarkoituksenmukaista ja kuinka se kehittyy aidossa kohtaamisessa, sosiaalisissa tilanteissa ja psykodraaman näyttämöllä muuttaen sekä yksittäisiä suhteita mutta myös ryhmien ja yhteisöjen dynamiikkaa. Itse olen yrittänyt ymmärtää spontaaniutta ja luovuutta lisäksi psyyken sisäisenä ilmiönä, sen psykologista taustaa. Näen spontaaniuden tietoisena minän, egon tilana, joka syntyy yhteydestä itseen, kun ego vastaa itsen kutsuun aloittaa yhteistyö individuaation suunnassa. (Grandell 2014)

Itse on kehityksen autonominen voima ja se on jatkuvassa spontaanissa tilassa. Se tuottaa tietoiselle erilaisia kutsuja niin unien, oireiden ja muiden häiriöiden kautta. Kun ego vastaa kutsuihin ja luo yhteyttä tiedostamattoman symboleihin ihmisessä on herännyt kiinnostus selvittää tiedostamattomansa viestiä ja tarkoitusta ja kieltä. Tässä yhteydessä egon tila virittyy spontaaniksi, syntyy oivalluksia ja uutta tietoisuutta. Nyt se kykenee ohjaamaan toimintaa ja ratkaisuja itsen osoittamaan suuntaan uudella tavalla. Se toimii yhteistyössä itsen kanssa individuaation suuntaisesti.

Spontaanius ei täten ole impulsiivista toimintaa, joka kumpuaa aktivoituneesta tiedostamattomana pysyvistä kompleksista. Spontaani toiminta on vapaata kompleksin aiheuttamasta ahdistuksesta,

pakonomaisuudesta ja jäykkyydestä. Uudenlainen toiminta, ratkaisut ja muutokset asenteissa ja psyydessä mahdollistuvat. Suhteissa tämä näkyy siinä, että toisen osapuolen aiemmin herättämä ärsytys ja jännite laukeavat, syntyy mahdollisuus aidompaan kohtaamiseen ja lopulta myös uuden luomiseen yhdessä.

Toivo kollektiivisesta ratkaisusta

Myytit kuvaavat kollektiivista muutosta ja niihin johtaneita ongelmia mutta myös ratkaisua. Yksi eurooppalaisimmista myyteistä on 1100-luvulla alkunsa saanut legenda Graalin maljasta ja Parsifalista. Legendasta on kehittynyt useita versioita. Legendaa voidaan tarkastella sankarimatkana ja tietoisuuden muuttumisen prosessina. Sankari on lojaali itsen kutsulle vaikka vastoin yleisesti hyväksytyjä sosiaalisia odotuksia ja arvoja, huolimatta vastustuksesta ja riskeistä. Hän on itsen, uuden tietoisuuden edustaja, joka kykenee kannattelemaan kohtaamiensa vastakohtien välisiä jännitteitä. Graalin linna on tietoisuuden keskuksen näyttämö, jossa lopullinen muutos tapahtuu. Parsifalin ja vanhan kuninkaan kohtaamisessa toteutuu sekä myötätunto että ymmärrys muutoksen tarpeellisuudesta, sen merkityksestä laajemmalla näkökulmalta.

Voidaan ajatella, että vanhan kuningas on kuin ilmastonmuutoksen teemaan liittyvä kollektiivinen uskomus loputtamasta talouskasvusta. Se on alkanut aiheuttaa uhkaa ja kärsimyksen lisääntymistä luonnossa ja tämän seurauksena lisääntyvästi myös ihmiskunnalle. Hetki lähestyy, jolloin toimintaa ohjanneen vanhan uskomuksen on annettava kuolla ja uuden syntyä. Legenda kuitenkin näyttää, että vasta myötätunto avaa yhteyden Graalin maljan voimaan, joka lopulta sekä mahdollistaa että sinetöi vanhan kuoleman ja uuden syntymisen. Parsifal edustaa uutta uudenlaista, laajempaa tietoisuutta siitä, mitä tarvitaan. Hän saa linnan ja valtakunnan hallittavakseen vanhan kuninkaan kuoltua. Toivo elinvoiman palautumisesta valtakuntaan herää.

Copyright 26.5.2019 Tuula Grandell

Lähteitä:

Ehnberg L.: Unia, satuja, myyttejä, Noxboox 2013

Grandell T.: Matka luovuuden lähteelle. Psykodraama ja jungilainen psykologia kohtaavat, Suomen Morenoinstituutti (2014)

Grandell T: Moreno & Jung Complex-model, Suomen Morenoinstituutti 2018

Jung, E, von Franz M-L, : Graalslegende in psychologischer Sicht, Patmos 2001

Kiehl, J.t. A : A Jungian Perspective on Global warming, National Center for Atmospheric Research Climate and Global Dynamics, Colorado (2012)

Merritt, D. Lecture in the Fordham conference 26. – 27.10.2012: A Jungian Perspective on the Most Important Issue of Our Time- Climate Change.